

Во-первых, из анализа полученных авторами результатов следует, что для повышения результативности научной деятельности в университетском секторе науки в первую очередь необходимо увеличивать финансирование издержек на командировки преподавателей и студентов на участие в научных мероприятиях.

Во вторых, выявлена прямая корреляция между динамикой финансирования и издержек генерации знаний и результативностью научной деятельности. Увеличение трансакционных издержек обеспечивает увеличение результатов научной деятельности в секторе университетской науки.

Литература

1. *Абанкина И.В., Абанкина Т.В., Николаенко Е.А., Сероштан Э.С., Филатова Л.М.* Моделирование экономического поведения вузов в условиях реформ // Ректор вуза. — 2011. — № 6.
2. *Краснобаева И.А., Платонова Н.А.* Формирование федеральной сети научно-образовательных центров в условиях интеграции науки и образования // Сервис в России и за рубежом. — 2009. — Т. 5. — № 15. — С. 110—123
3. *Кочетков Г.Б.* Мировой опыт организации науки (на примере США) // Проблемы прогнозирования. — 2006. — № 4. — С. 145—161.
4. *Кузьминов Я.И., Шувалова О.Р.* Учреждения профессионального образования: стратегии руководителей. Информационный бюллетень. — М.: НИУ ВШЭ, 2011.
5. *Паникарова С.В., Власов М.В., Чебодаев В.П.* Институты развития этноэкономики // Проблемы современной экономики. — 2011. — №4. — С. 54—58.
6. *Попов Е.В., Власов М.В., Симахина М.О.* Институты регионального развития экономики знаний // Региональная экономика: теория и практика. — 2010. — № 4.
7. *Щучинов О.С., Ладыжец Н.С.* Современные концептуальные подходы к проблеме повышения эффективности управления наукой в западных университетах // Вестник Удмуртского университета. — 2008. № 3—1. — С. 3—12.
8. *Clark B.R.* The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective. Berkeley: University of California Press, 1983. — 315 p.

Статтю подано до редакції 24.10.2012 р.

УДК 339.97

Л.П. Гальперіна, канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ КРАЇНИ ДО ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто міжнародний досвід формування і розвитку соціального капіталу у контексті адаптивності країни до умов глобальної нестабільності. Серед таких адаптаційних механізмів визначено роль соціального капіталу, значення соціальної відповідальності бізнесу, тіснішої взаємодії між бізнесом та державою. Виявлено тенденцію уніфікації соціальних стандартів в умовах глобальної нестабільності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальний капітал, глобальна нестабільність, соціальне партнерство, соціальна відповідальність.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены международный опыт формирования и развития социального капитала в контексте адаптивности страны к условиям глобальной нестабильности. Среди таких адаптационных механизмов определены роль социального капитала, значение социальной ответственности бизнеса, тесного взаимодействия между бизнесом и государством. Выявлена тенденция унификации социальных стандартов в условиях глобальной нестабильности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: социальный капитал, глобальная нестабильность, социальное партнерство, социальная ответственность.

ABSTRACT. The article deals with international experience and the formation of social capital in the context of the country's adaptability to the conditions of global instability. The role of social capital, the value of CSR, closer cooperation between business and the state among these adaptive mechanisms. The trend harmonization of social standards in the global instability.

KEYWORDS: social capital, global instability, social partnership, social responsibility.

Постановка проблеми. Глобальна нестабільність впливає на розвиток усіх соціально-економічних сфер країн світу, а також на напрямки трансформації світового господарства, що визначає важливість з теоретико-методологічної та практичної точки зору досліджень, пов'язаних з адаптацією соціально-економічних відносин у країні до сучасного стану і перспектив розвитку міжнародних економічних відносин. У цьому зв'язку надзвичайної актуальності набуває вивчення міжнародного досвіду формування і розвитку не лише економічних та інституційних засад, але й соціального капіталу, соціальних зв'язків та мереж, всебічної взаємодії в суспільстві на основі довіри, що у сукупності є ознакою ефективного громадянського суспільства, здатність до розвитку, модернізації і обумовлює високу адаптивність країни до умов глобальної нестабільності.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Концепція соціального капіталу активно розвивається завдяки працям соціологів, психологів, політологів та економістів, у тому числі економістів-міжнародників. Праці Р. Леонарді, Р. Патнама [1], П. Бурдье [2, 3], Дж. Коулмана [4], Ф. Фукуями [5, 6] з проблематики розвитку соціального капіталу вважаються класичними. Сучасний наробок зарубіжних вчених представлено у численних роботах та аналітичних матеріалах міжнародних організацій (наприклад, Світового банку), зокрема відзначимо Р. Барта [7], М. Вулкока [8], М. Гааги [9], С. Дурлауфа [10], К. Кука [11], Н. Лін [11], Т. Ріссе [13] та ін. До розвідок у цьому науковому напрямі долучились і українські науковці В. Ворона [14], В. Геєць [15], О. Грішнова [16, 17], А. Колодій [17], А. Колот [18], О. Степанова [22], В. Шедяков [19], Н. Шульга [20] та ін. Однак, попри велику чисельність публікацій з цього приводу, до сьогодні залишаються дискусійними як сама дефініція соціального капіталу, так і аспекти формування, розвитку, вимірювання соціального капіталу тощо. Особливого значення набуває проблематика дослідження міжнародного досвіду розвитку соціального капіталу в умовах адаптації країни до глобальної нестабільності, що є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Глобальна нестабільність, яка виникає внаслідок дії низки чинників економічного, фінансового, соціального, інформаційного, культурного, релігійного характеру посилює протиріччя та асиметрії гло-

бального економічного розвитку. У свою чергу, внаслідок посилення асиметрій глобального економічного розвитку зростає ймовірність настання глобальних ризиків, серед яких Всесвітній економічний форум виділяє економічні, соціальні, геополітичні, екологічні та технологічні ризики. Таблиця 1 демонструє як змінювався перелік з п'яти найбільш ймовірних глобальних економічних ризиків у 2007 р., 2009 р., 2010 р. і 2012 р. Вочевидь суттєві зміни переліку з року в рік та, зрештою, наведені глобальні економічні ризики мають значний відбиток на розвиток світового господарства у цілому та окремих країн.

Таблиця 1

ДИНАМІКА НАЙБІЛЬШ ЙМОВІРНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ У 2007 Р., 2009 Р., 2010 Р. І 2012 Р.

2007	2009	2010	2012
1 зростання ціни на нафту/проблеми з енергопостачанням 2 дефіцит бюджету США/падіння курсу долару 3 падіння економіки Китаю 4 фінансова криза, викликана демографічними змінами 5 падіння цін на активи / збільшення боргу	1 волатильність цін на енергію 2 волатильність цін на продовольство 3 падіння цін на активи 4 значне падіння долара 5 зростання екзогенного впливу Китаю на світову економіку	1. волатильність цін на продовольство 2. нестабільність цін на нафту 3. значне падіння курсу долару США 4. уповільнення темпів зростання економіки Китаю (більше 6 %) 5 фінансова криза	1 системні фінансові прорахунки 2 хронічні бюджетні дисбаланси; 3 екстремальні коливання цін на енергоресурси і продовольство; 4 періодичні кризи ліквідності 5 зростання розривів у доходах

Джерело: складено за даними за відповідні роки [21].

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі у січні 2012 р. було визначено основні ризики глобального розвитку, які матимуть найбільший вплив на ситуацію у 2012 р. Серед них:

- хронічні бюджетні дисбаланси;
- екстремальні коливання цін на енергоресурси і продовольство;
- системні фінансові прорахунки;
- криза водопостачання [21].

З іншого боку, в умовах глобальної нестабільності посилюється ймовірність настання ризиків соціально-економічного характеру всередині країни, що у сукупності викликає небезпеку зниження здатності країни конкурувати з іншими країнами. Це вимагає від будь-якої країни адекватних заходів щодо реагування на виклики світового масштабу та обумовлює зростання ролі соціального партнерства і соціальної відповідальності (рис. 1).

У період перманентної кризи світового господарства зростає як роль взаємодії та співробітництва в країні, так і роль захисту її власних інтересів у міжнародній взаємодії та міжнародному співробітництві. Тому аналіз трансформацій глобалізованої економіки передбачає дослідження економічних систем з урахуванням не лише економічних принципів, формальних інституційних засад, але й соціальної організації та неформальних стосунків у суспільстві з використанням інструментарію актуальних у сучасній світовій економічній думці концепцій неонституціоналізму та соціального капіталу.

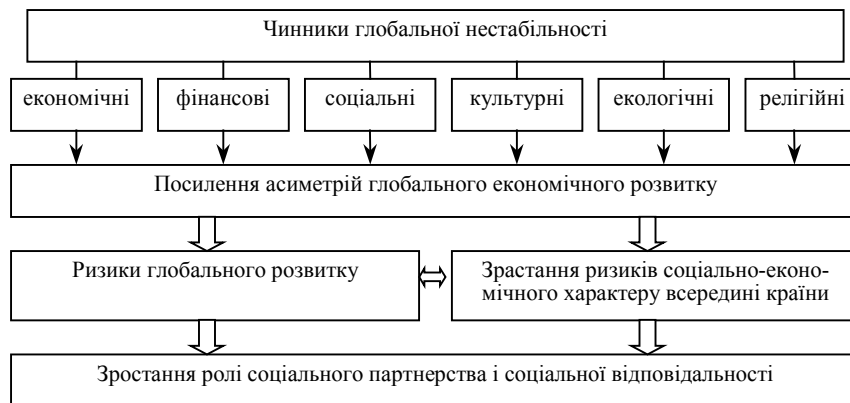


Рис. 1. Зростання ролі соціального партнерства і соціальної відповідальності в умовах глобальної нестабільності (складено автором)

Модель соціального партнерства практично відповідає положенням ігор з нульовим результатом, де виграє кожен і зростає сукупний соціальний капітал суспільства. Зарубіжний досвід свідчить, що ефективність впровадження модернізаційної парадигми як запоруки адаптивності країни до умов глобальної нестабільності залежить від розвитку соціального капіталу, соціальних зв'язків і мереж, всебічної взаємодії в суспільстві.

Ефективна взаємодія та співробітництво базуються на довірі, яка, згідно з висловом одного з засновників даної концепції — Дж. Коулмана, є одним із основних носіїв соціального капіталу, який приносить конкретний зиск і сприяє досягненню певних цілей, домогтися яких при відсутності соціального капіталу неможливо.

Власне довіра формує соціальний капітал на мікро-, мезо-, макро- та наддержавному рівні, причому в найширшому розумінні: і в рамках гомогенних груп, і в групах, що соціально розмежовані; між вертикально й горизонтально інтегрованими мережами; між єднальними й перехресними формами соціального капіталу; між формальними й неформальними об'єднаннями.

Неефективність реалізації владних повноважень державними органами та низька якість надання державних послуг знижує рівень довіри до влади. Саме соціальний капітал дозволяє соціальним групам, церквам, неурядовим організаціям надавати послуги — у галузі освіти, охорони здоров'я, та забезпечувати всі види соціального захисту для решти суспільства, без потреби звертатися безпосередньо до урядових структур (Ф. Фукуяма).

Розвиток соціального капіталу передбачає як індивідуальні дії, так і корпоративні та суспільні дії. Однак проблема полягає у тому, що мотивація створення та розвитку соціального капіталу низька для окремого актора, оскільки окремо кожний, зазвичай, отримує лише малу його частину, а це призводить до недостатнього інвестування в соціальний капітал.

Лідерами за рівнем соціального капіталу називають Нову Зеландію, Швейцарію та Швецію, країни з високим рівнем соціального капіталу — США, Японія, Канада. Соціальний капітал забезпечив у 50-х рр. XX ст. зростання ВВП до

10 %, а в 1990-х рр. він досяг у середньому 20—25 %. Особливо це стосується Швеції, Великобританії, Данії, Франції, Німеччини, Японії [22]. Певною мірою високий рівень соціального капіталу пов'язаний із культурною традицією та велику роль відіграє держава. Міжнародний досвід свідчить, що збільшення конкуренції в секторі замовлень, потенційно дозволяє заощадити від 10 до 50 % бюджетних ресурсів. Зокрема, в США багато функцій державного управління перекладено на громадські організації. За результатами дослідження О. Степанової «у країнах, які частіше застосовують механізм аутсорсингу у державному секторі економіки мають вищі рівні загальної довіри. Зокрема, показники витрат держави на аутсорсинг були у 2009 році найвищими у Фінляндії, Нідерландах, Швеції та Великобританії. Зазвичай, ці країни мають і високі показники загального рівня довіри в суспільстві. Аутсорсинг бізнес-процесів, функцій і послуг державних організацій та установ є делегуванням повноважень на їх виконання на конкурентному ринку з метою підвищення результативності та ефективності витрат бюджетів» [23]. В усіх країнах з виоким рівнем соціального капіталу розвинені механізми делегування повноважень державних структур, серед яких аутсорсинг окремих функцій і бізнес-процесів державних установ та організацій.

Натомість громадяни в країнах з перехідною економікою менш соціально активні, ніж у розвинених країнах. За твердженням Н. Стежко, дослідження багатьох учених світу виявили незначну взаємозалежність між змінами у сфері доходу (економічного зростання) та змінами, що стосуються не пов'язаних із доходом вимірників розвитку людини [23]. В Україні низкий рівень соціального капіталу, що пов'язано із наслідками планово-адміністративної економіки та репресіями, що зазнало населення України в часи радянської влади. Таблиця 2 демонструє зміни у рівні населення країни до органів державної влади, профспілок, засобів масової інформації тощо.

Таблиця 2

РІВЕНЬ НЕДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ, %

	1994 р.	2006 р.
Засобам масової інформації	36,6	33,4
Партіям	67,1	60,4
Профспілкам	45,5	43,5
Верховній Раді України	—	60,4
Президенту	23	33
Уряду	50	43,5

Джерело: складено за даними [14, с. 453].

Необхідність трансформації глобального економічного порядку сприяє глобалізації інститутів соціального партнерства, розповсюдження розумної уніфікації соціальних стандартів. Створення і введення в дію в 2010 р. комплексного міжнародного стандарту ISO 26000:2010 «Керівництво із соціальної відповіда-

льності» свідчить про усвідомлення світовою спільнотою важливості взаємної відповідальності за результати власної діяльності для організацій усіх типів, як великих так і малих, що функціонують як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності. Стандарт ISO 26000 призначений для добровільного застосування і включає такі компоненти, як захист прав людини, навколишнього середовища, безпеку праці, права споживачів та розвиток місцевих громад, а також організаційне управління й етику бізнесу.

Висновки з проведеного дослідження. У період перманентної світової фінансово-економічної кризи спостерігається високий рівень глобальної нестабільності та ймовірність настання глобальних ризиків. При цьому зростає роль адаптаційних механізмів країн, серед яких чільне місце належить розвитку соціального капіталу, значення соціальної відповідальності бізнесу, необхідності врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, а також потреба тіснішої взаємодії між бізнесом і державою. Разом з тим, модернізація стратегій економічного розвитку та їх подальше впровадження можливе за умови довіри в суспільстві, довіри населення до влади, довіри населення до підприємців, довіри працівників до роботодавців і профспілок, довіри між бізнесом і державою тощо, що потребує усвідомлення та цілеспрямованого впровадження в Україні.

Стаття підготвлена в рамках виконання науково-дослідної теми «Розвиток соціально-трудова сфери: пріоритети, детермінанти і вектори модернізації» (номер державної реєстрації 0111U007796).

Література

1. Патнам Р. Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / Р. Патнам, Р. Леонарді : [пер. з англ. В. Ющенко]. — К. : Основи, 2001. — 302 с.
2. Bourdieu P. The forms of capital / J. Richardson // Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. — New York : Greenwood, 1986. — P. 241—258.
3. Бурдьє П. Форми капіталу / П. Бурдьє // Экономическая социология. — Том 6. — 2005. — № 3. — С. 60—74.
4. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. — 2001. — № 3. — С. 122—139.
5. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Ф. Фукуяма. — Л. : Кальварія, 2005. — 380. — С. 5.
6. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? Київська лекція Френсіса Фукуями // Сайт газети день. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/170538/>
7. Burt R. S. Brokerage & closure. An introduction to social capital / R. S. Burt. —Oxford : Oxford University Press, 2005. — 279 p.
8. Woolcock M. Social Capital: Implications for Development Theory / M. Woolcock, D. Narayan // The World Bank Reserch Observer. — 2000. — №15. — P. 225—251.
9. Gaaga M. The resource generator: social capital quantification with concrete items / M. Gaaga, T. A. Sniijdersb // Social Networks. — 2005. — Vol. 27. — P. 1—29.
10. Дурлауф С. Емпирика социального капитала: несколько скептических мыслей / С. Дурлауф / Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://lnweb18.worldbank.org/essd/sdvext.nsf/62ByDocName/TheEmpiricsofSocialCapitalSomeSkepticalThoughts/\\$FILE/Durlauf2.pdf](http://lnweb18.worldbank.org/essd/sdvext.nsf/62ByDocName/TheEmpiricsofSocialCapitalSomeSkepticalThoughts/$FILE/Durlauf2.pdf).
11. Cook K. Networks, norms, and trust: the social psychology of social capital / K. Cook // Social Psychology Quarterly. — 2005. — Vol. 68. — № 1. — P. 4—14.

12. *Lin N.* Social capital: a theory of social structure and action / N. Lin. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001. — 278 p.
13. *Risse T.* Social Constructivism and European Integration / T.Risse // Wiener. European Integration Theory. Oxford University Press, 2004. — P. 45—76.
14. Українське суспільство 1992—2006. Соціологічний моніторинг / За ред. д-р екон. наук В.Ворони, д.соц.н .М.Шульги. — К.: Інститут соціології НАН України, 2006 — 578 с.
15. *Геєць В.* Розвиток соціального капіталу — найбільше багатство у світі / В. Геєць. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2359/>
16. *Гришнова О.А.* Нагромадження людського, інтелектуального і соціального капіталу підприємства як основна форма його капіталізації / О.А. Гришнова. // ВІСНИК До-нецького університету економіки та права. — № 1. — 2011. — С. 10—13.
17. *Колодій А.* Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей / А. Колодій // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід / за ред. А. Карася. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 1999. — С. 21—38.
18. *Колот А.М.* Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / [А.М.Колот, О.А.Гришнова та ін.]; за наук. ред. А.М. Колота. — К.: КНЕУ, 2012. — 501 с.
19. *Шедяков В. Є.* Соціальна відповідальність бізнесу за розвиток соціального капіталу суспільства // Вісник національного університету. — 2011. — № 8. — С. 15—25.
20. *Шульга М.О.* Дрейф на узбіччя. Двадцять років суспільних змін в Україні. — К.: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2011. — 448 с.
21. Сайт Всесвітнього економічного форуму в Давосі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.weforum.org/
22. *Стежко Н.* Роль соціального капіталу в забезпеченні інноваційного розвитку / Н. Стежко // Економіка. — 2010. — № 1 (101). — С. 47—51.
23. *Степанова О.В.* Соціальний капітал та проблеми ефективності державного регулювання економіки / О.В. Степанова. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=801>

Статтю подано до редакції 30.09.2012 р.

УДК 336.1

Д.С. Гвасалія, аспірант ДонНУЕТ

СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН З УРАХУВАННЯМ СВІТОВОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

АНОТАЦІЯ: Досліджено соціальні стандарти якості життя громадян, розглянуті демографічні прогнози розвитку України, визначено вплив демографічних прогнозів на формування соціальних стандартів якості життя громадян.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальні стандарти, демографічні прогнози, пенсійний вік, можливі сценарії демографічних прогнозів.

АННОТАЦИЯ: исследованы социальные стандарты качества жизни граждан, проанализированы демографические прогнозы развития Украины, определено влияние демографических прогнозов на формирование социальных стандартов качества жизни граждан.